

УДК 339:330.341.1

Л. В. Клименко,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Уманський національний університет садівництва

ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНИЙ БАЛАНС ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ZOVNISHNETORGIVEL'NIY BALANCE OF PRODUCTS OF AGRICULTURE AND FOOD OF
UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

У роботі досліджено теоретичні та практичні підходи щодо визначення суті та проблемних аспектів у зовнішньоторгівельній діяльності, всебічно проаналізовано зовнішньоекономічні відносини підприємств агропромислового комплексу на сучасному етапі виробництва, визначено роль і місце міжнародного співробітництва в системі глобалізації. Виділено структурні особливості функціонування світового аграрного ринку. Визначено місце продукції вітчизняного аграрного ринку в світовій продовольчій системі та маркетингову позицію вітчизняних підприємств у зовнішньоторгівельному балансі продукції сільського господарства і продовольства. Обґрунтовано методичні засади удосконалення зовнішньоекономічної діяльності та запропоновано шляхи подальшого підвищення конкурентоспроможності продукції. Розроблено практичні рекомендації з удосконалення напрямів активізації зовнішньоекономічної діяльності та міжнародної економічної співпраці України, які забезпечуватимуть збалансованість економіки та рівноваги на внутрішньому ринку.

In-process investigational theoretical and practical approaches, in relation to determination of essence and problem aspects in zovnishnetorgivel'niy activity, it is comprehensively analysed zovnishneekonomichni relations of enterprises of agroindustrial complex on the modern stage of production, certainly role and place of international cooperation in the system of globalization. The structural features of functioning of world agrarian market are selected. Certainly place of products of domestic agrarian market in the world food system and marketing position of domestic enterprises in zovnishnetorgivel'nomu balance of products of agriculture and food. Grounded methodical principles of udoskonalennya of foreign economic activity and the ways of podal'shogo increase of competitiveness of products are offered. The practical are developed recommendations from the improvement of directions of activation of foreign economic activity and international economic cooperation of Ukraine, which will provide balanced of economy and equilibrium at the internal market.

Ключові слова: агропродовольчий підкомплекс, глобалізація, зовнішня торгівля, продовольча безпека.

Key words: agroprodovol'chiy subcomplex, globalization, foreign trade, food safety.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Для вітчизняної економіки глобальна маркетингова орієнтація у сфері аграрного бізнесу є необхідною передумовою посилення позицій національних виробників на глобальних ринках, підвищення значимості України як одного з ключових учасників глобального аграрного ринку, спроможного впливати на його кон'юнктуру, а також ефективного включення

її унікальних природних ресурсів у системі світового поділу праці. Ресурсна забезпеченість вітчизняної економіки та ряд об'єктивних факторних переваг дозволяють реалізувати потенціал вітчизняного аграрного бізнесу в глобальних масштабах, для чого, окрім інвестицій та трансформації системи стандартизації і сертифікації, потрібна нагальна переорієнтація у сфері зовнішньої торгівлі. Зважаючи на

специфіку аграрних ринків, окремі з яких вже є глобальними, а інші швидко глобалізуються, розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо зовнішньоторгівельного балансу продукції сільського господарства і продовольства України є актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі теоретичні, методологічні, методичні й практичні питання дослідження проблеми формування і ефективного функціонування ринку агропродовольчого підкомплексу як основи продовольчої безпеки знайшли відображення в працях В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, В.П. Галушко, О.Ю. Єрмакова, М.Ф. Кропивка, Ю.Я. Лузана, М.І. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, А.В. Молдаван, О.С. Резнікової, П.Т. Саблука, М.І. Шияна, А.Г. Шпикуляка, В.В. Юрчишина та ін. Однак дослідження наукової проблематики формування торговельного балансу на основі розвитку агропродовольчого підкомплексу України не можна назвати вичерпним. Потребують поглибленого вивчення питання: підвищення конкурентного потенціалу галузей АПК; забезпечення рівня прибутковості галузей агропродовольчого підкомплексу і стимулювання платоспроможного попиту населення; розвитку ринкової інфраструктури.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Забезпечення оптимального торговельного балансу є однією з першочергових глобальних проблем людства та невід'ємною складовою національної економічної безпеки. Найважливішою стратегічною галуззю української економіки, яка забезпечує зовнішньоторгівельний баланс й продовольчу незалежність держави, є агропродовольчий підкомплекс. Проте в результаті ліквідації планового розміщення виробництва при недостатньому розвитку механізму ринкових зв'язків, неврегульованості ціноутворення, різкого зростання транспортних тарифів порушено структуру обміну продукцією існуючого агропродовольчого підкомплексу між регіонами, а також із країнами ближнього й дальнього зарубіжжя. Одним із актуальних питань у цьому контексті є використання інструментів глобального маркетингу, що базуються на інтеграції та стандартизації маркетингової діяльності на глобальних та світових ринках. Тому всебічне вивчення сучасного стану державного регулювання в умовах інтеграції, прогнозування можливих її наслідків для України з метою розробки науково обґрунтованих підходів щодо визначення факторів виникнення і видів економічних

загроз та практичних рекомендацій відносно їх упередження й усунення є актуальним завданням, що потребує невідкладного вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У сучасному інтегрованому середовищі досить гостро постає завдання щодо забезпечення суспільства продуктами харчування. Нині сьома частина населення планети недоїдає або голодує, а у найбільш розвинених країнах існує проблема надвиробництва продовольства, що спонукає світове співтовариство до пошуку напрямів оптимізації функціонування світової продовольчої системи, а відтак зовнішньоторгівельних балансів держав. Тому підвищення ефективності агропродовольчого підкомплексу, нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції й поліпшення її якості відповідно до науково обґрунтованих міжнародних норм і забезпечення якісного продовольчого споживання є актуальними на сьогоднішній день питаннями.

В умовах глобалізації розв'язання проблеми продовольчої безпеки стає основним завданням урядів країн світу. Однак із посиленням інтеграційно-глобалізаційних процесів країни поводять себе як агресори, прагнучи захопити найбільшу нішу на світовому ринку продовольства, інші, іноді навіть порушуючи укладені ними угоди, намагаються захиститись від надмірних зазіхань багатих країн або ж пасивно спостерігають за ситуацією [5, с. 121].

Наша країна не стоїть осторонь глобалізаційних процесів. За час своєї незалежності Україна змогла налагодити зовнішньоторгівельні відносини з 213 країнами світу і створити свої торговельно-економічні місії у 35 державах на всіх континентах. Останні приклади — вступ до СОТ та приєднання до Конвенції про торгівлю зерном. Попереду — зона вільної торгівлі з ЄС. Однак важливо знайти ту межу, коли глобалізація ще є благом для нашої держави, відкриваючи нові можливості, а не руйнівним явищем, внаслідок якого наша країна опиниться на узбіччі світової економіки.

Україна має величезні природні багатства для ведення сільськогосподарського виробництва і розв'язання не лише національної, а й світової продовольчої проблеми.

Бюджетні надходження від діяльності підприємств АПК у 2012 р. зросли на 27% у порівнянні з середнім показником за 2009—2011 рр. і становили 42,2 млрд грн. Поряд з цим спостерігається динамічний ріст виробництва валової продукції АПК, який у 2012 р. становив 222,2 млрд грн., що на 6% більше ніж за 2009—2011 рр. Виробництво пшениці у 2012 р. стано-

Таблиця 1. Норми та динаміка річного фактичного споживання продуктів харчування на одну особу в Україні

Продукти	Норма споживання*	1990 р.	2000 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. до норми, %
М'ясо та м'ясопродукти, кг	70,0	68,2	32,8	50,6	49,7	52,2	51,2	73,1
Молоко і молочні продукти, кг	360,0	373,2	199,1	213,8	212,4	206,1	204,9	56,9
Риба і рибопродукти, кг	18,2	17,5	8,4	17,5	15,1	14,5	13,4	73,6
Яйця, шт.	265	272	166	260	272	290	310	117,0
Олія, кг	13,0	11,6	9,4	15,0	15,4	14,6	13,7	105,4
Цукор, кг	35,3	50,0	36,8	40,9	37,9	37,2	38,5	109,1
Картопля, кг	105,0	131,0	135,6	131,8	133,0	128,1	139,3	132,7
Овочі та баштанні, кг	140,0	102,5	101,7	129,2	137,1	144,0	162,8	116,3
Фрукти і ягоди, кг	75,0	47,4	29,3	43,5	45,6	48,2	48,4	64,5
Хліб і хлібопродукти, кг	101,0	141,0	124,9	115,4	111,7	111,3	113,2	112,1

* Найменше значення серед рекомендованих норм споживання продуктів [2, с. 121].
Джерело: [9].

вило 15,7 млн т, кукурудзи — 21,1 млн т, сої — 2,3, цукрових буряків — 18,3 млн т. Виробництво продукції тваринництва у 2012 р. характеризується незначними приростами. Зокрема, виробництво молока у 2012 р. становило 9,8 млн т, яєць — 16,2 млн шт, що на 2% більше попереднього року [1].

Починаючи з 1990 року, рівень споживання продуктів харчування населенням знижується. Проте навіть поняття "їсти вдосталь" і "харчуватися повноцінно" є різними за змістом (табл. 1) [4, с. 37].

Якщо європейці забезпечують свої потреби в основному за рахунок м'яса, молока, риби, овочів, фруктів, то українці — за рахунок хліба та картоплі. Проблемою доступності продовольчого споживання пересічного українця є розбалансованість харчування, а саме надмірність по окремих вуглеводовмісних і нестача по всіх основних протеїновмісних та вітамінних харчових продуктів [5, с. 123].

Поряд з нарощуванням виробничих потужностей у вітчизняній економіці спостерігається зниження питомої ваги аграрного сектору в створенні валової доданої вартості, який у 2011

році становив 8,2%, що майже вдвічі нижче 2000 року. Аналогічна ситуація спостерігається і в Японії, Німеччині, Молдові, Польщі. Проте, жодна з названих країн не може зрівнятись з Україною за аграрним потенціалом. Потужний продовольчий потенціал України зумовлений наявністю усіх факторів виробництва (значні площі родючих земель, дешева робоча сила та ін.), які можуть сприяти розв'язанню не лише національної, а й світової продовольчої проблеми.

З 2004 по 2011 рік для зовнішньоекономічної діяльності України характерний дефіцит сальдо зовнішньої торгівлі (рис. 1).

Це зумовлено тим, що імпортери стратегічного продукту експорту України — металопродукції (Індія і Китай) — розпочали нарощування власного виробництва цієї продукції. По-друге, специфічність українського експорту полягає в тому, що в його структурі 60% становлять товари з низьким рівнем доданої вартості.

За 2011 р. експорт товарів у цілому по Україні склав 68 млрд дол. США (що на 33 % більше попереднього року, імпорту — 82 млрд

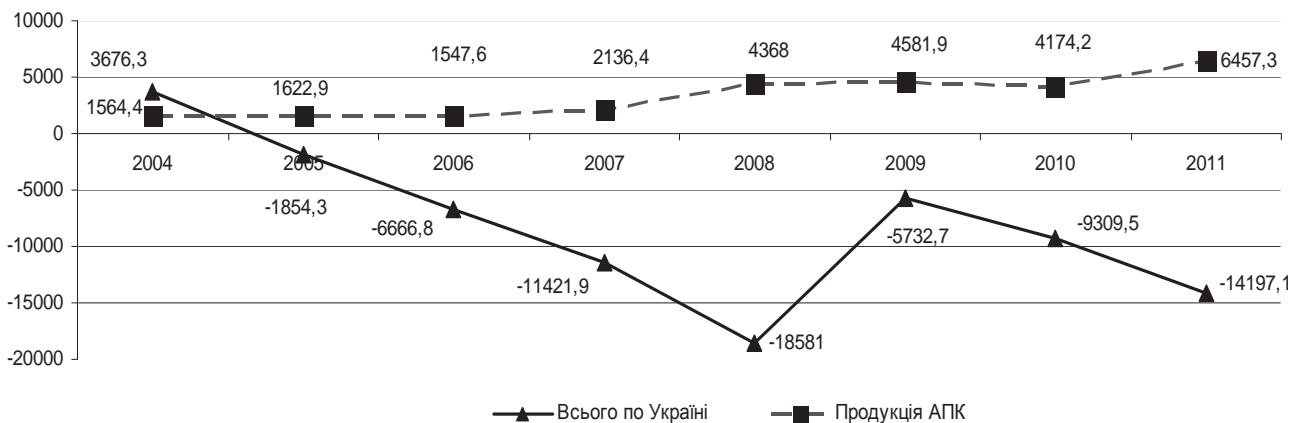

Рис. 1. Сальдо зовнішньої торгівлі України, млн дол. США

Джерело: [9].

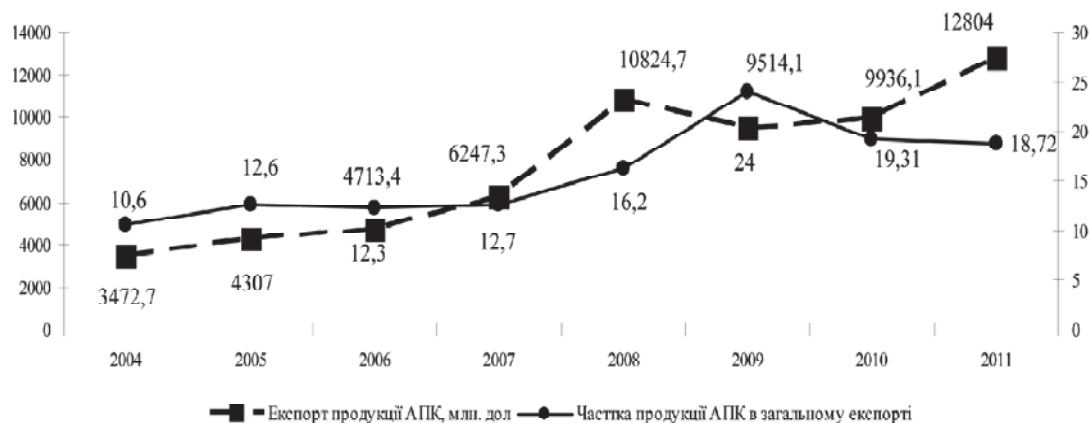

Рис. 2. Вартісний обсяг і частка експорту продукції АПК України

Джерело: [9].

дол. США (на 36% більше 2010 р.). Сальдо відповідно становило — 14 млрд дол. США.

Частка продукції АПК в загальному експорті України у 2011 році становила близько 19% (рис. 2).

Основну частку об'ємів експорту в 2009—2012 роках становлять наступні товари: насіння олійних культур (31%), олія і жир (28%), зернові (20%), залишки і відходи харчової промисловості (9,6%), їстівні плоди та горіхи (3%), алкогольні та безалкогольні напої (1,6%).

Проте, такі позитивні тенденції зовнішньої торгівлі зовсім не свідчать про високий рівень розвитку АПК України. Адже якщо зернова та олійна галузі АПК на поточний момент мають потужну інфраструктуру, що дає змогу українським підприємствам конкурувати з європейськими, то молочна й м'ясна галузі знаходяться на низькому рівні розвитку. Застаріла матеріально-технічна база і низькі обсяги інвестицій у дані сектори АПК призвели до збільшення собівартості молочної та м'ясної продукції з одночасним зниженням їх якості, що не дозволяє вітчизняній продукції конкуренцію з імпортними товарами [3, с. 9].

Зернове господарство держави демонструє позитивну динаміку як у відношенні виробництва, так і експортного потенціалу зерна (табл. 2).

У 2011 році в Україні було отримано найбільший за 20 років валовий збір зерна — 56 млн т, а експортний потенціал становив понад 14 млн т [7, с. 78].

Україна веде експортні та імпорتنі операції щодо продовольства з 50 країнами світу. Зерно в основному експортується в країни Азії — 53 %, Африки — 22 і Європи — 20 %, у країни СНД вивозиться 4,1 % зерна [8, с. 33].

Імпорт зернової продукції за 2000—2011 роки зменшився на 73%. Найбільшим імпортером ячменю є Саудівська Аравія (52,3%), пшениці — Іспанія (18,8%), кукурудзи — Єгипет (15,8 %).

Обсяг виробництва соняшникової олії в Україні в період з 2000 по 2011 рік збільшився вдвічі (табл. 3).

Експорт даного товару також зріс утричі. Нині Україна експортує соняшкову олію в 90 країн світу, питома вага якої у структурі экс-

Таблиця 2. Баланс зернових і зернобобових культур (включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно), млн т

Показники	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011р., у % (разак) до 2000 р.
Виробництво	24459	38016	53290	46028	39271	56747	2 раз.
Зміна запасів на кінець року	1329	-314	9952	-6079	-2054	12784	9 раз.
Імпорт	1010	226	222	136	175	273	27,0
Всього ресурсів	24140	38556	43560	52243	41500	44236	183,2
Експорт	1330	12650	16668	26160	14239	14825	10 раз.
Витрачено на посів	3597	3294	3489	3558	3222	3226	89,7
Витрачено на корм	11056	13817	13580	13997	14787	16334	147,7
Втрати	309	375	1177	752	794	1570	5 раз.
Переробка на нехарчові цілі	100	670	1625	916	1650	1551	12 раз.
Витрачено зерна для споживання	7748	7750	7021	6860	6808	6730	86,9
Фонд споживання хлібних продуктів	6141	5817	5340	5145	5105,9	5046,8	82,2
у розрахунку на 1 особу, кг	124,9	123,5	115,4	111,7	111,3	110,4	88,4

Джерело: [10].

**Таблиця 3. Баланс олії
(включаючи основні оліємісткі продукти, у перерахунку на олію), млн т**

Показники	2004 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011р., у % (разах) до 2000 р.
Виробництво олій рослинної – всього	1394	1437	1966	2899	3101	3268	2 раз.
у т.ч. соняшникова	1343	1382	1867	2796	3030	3177	2 раз.
соєва	29	25	39	82	69	60	206,9
Зміна запасів на кінець року	34	114	117	- 30	- 151	33	97,1
Імпорт	180	264	480	316	319	249	138,3
у т.ч. пальмова	130	204	413	266	280	190	146,2
кокосова	19	27	31	28	32	31	163,2
Всього ресурсів	1540	1587	2329	3245	3571	3484	2 раз.
Експорт	882	900	1590	2483	2850	2814	3 раз.
у т.ч. соняшникова	869	852	1340	2327	2701	2683	3 раз.
соєва	3	8	10	38	46	38	12 раз.
Втрати, витрати на нехарчові цілі	43	52	45	51	41	45	104,7
у розрахунку на 1 особу, кг	13,0	13,5	15,0	15,4	14,8	13,7	105,4

Джерело: [10].

порту продукції АПК становить 19,7%. Серед основних напрямів експорту продукції можна виділити Індію, Єгипет, Нідерланди. Досить значні обсяги соняшникової олії направляються також до Туреччини, Іспанії, Італії та Росії [4, с. 41].

Обсяг імпорту за 2000—2011 рр. зріс на 38%. Серед обсягів переважає пальмова олія, яка є дешевим заміником інших видів олії. Основним постачальником оливкового масла на територію України є Іспанія, Греція та Італія.

Історично склалося, що в країнах СНД на продовольчому ринку важливе місце займає картопля (табл. 4).

Щорічно в Україні накопуюється 17—24 млн т картоплі (переважно в господарствах населення). Протягом року споживається близько 135 кг на одну особу. У 2011 році обсяг експорту картоплі становив 13 млн т, що на 60% більше попереднього року. Однак також зростає імпорт, який у 2011 р. збільшився на 15% відносно попереднього року, та утричі відносно 2000 р.

Важливе значення в зовнішній торгівлі України має продукція тваринництва (табл. 5).

Баланс молока та молочних продуктів за 2000—2011 рр. свідчить, що виробництво та ек-

спорт даного виду товару зменшився на 12,4%. Основним чинником даної тенденції є зниження виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах і як наслідок основними виробниками молока стали господарства населення. У структурі експорту близько 50% припадає на ринок Росії, куди Україна експортує сири. Сухі молочні продукти в основному експортуються в такі країни, як Сирія, Туреччина, Алжир, Казахстан, Єгипет, країнами-імпортерами казеїну є Німеччина і Польща [7, с. 79].

Однак за досліджуваний період імпорт молока та молочних продуктів зріс у 5 разів. Серед основних постачальників виступають білоруські та російські компанії.

Ринок м'яса у 2000—2011 рр. демонструє незначне зростання виробництва, що відбулось переважно за рахунок м'яса птиці на тлі щорічного зниження обсягів виробництва яловичини та свинини (табл. 6). Характерна ознака м'ясопереробного підкомплексу полягає в тому, що майже вся вироблена продукція використовується на продовольче споживання населенням України.

Експорт продукції за 2000—2011 рр. зменшився на 50%. Проте у порівнянні з попереднім

Таблиця 4. Баланс картоплі, млн т

Показники	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011р., у % (разах) до 2000 р.
Виробництво	19838	19462	19545	19666	18705	24248	122,2
Зміна запасів на кінець року	2951	-100	423	156	-410	2232	75,6
Імпорт	11	5	10	15	30	41	3 раз.
Всього ресурсів	16898	19567	19132	19525	19145	22057	130,5
Експорт	1	6	3	5	8	13	13 раз.
Витрачено на корм	4872	5985	5724	5842	5606	6906	141,7
Витрачено на посадку	5145	5128	4930	4936	4897	5377	104,5
Втрати та переробка на нехарчові цілі	220	2062	2376	2616	2720	3393	15 раз.
Фонд споживання	6660	6386	6099	6126	5914	6368	95,6
у розрахунку на 1 особу, кг	135,4	135,6	131,8	133,0	128,9	139,3	102,9

Джерело: [10].

Таблиця 5. Баланс молока та молочних продуктів, млн т

Показники	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011р., у %, (разів) до 2000 р.
Виробництво	12658	13714	11761	11610	11249	11086	87,6
Зміна запасів на кінець року	-394	27	-78	230	-11	-9	2,3
Імпорт	50	112	234	455	273	257	5 раз.
Всього ресурсів	13102	13799	12073	11835	11533	11352	86,6
Експорт	1100	1901	1140	919	956	964	87,6
Витрачено на нехарчові цілі (на корм, втрати та ін.)	2203	1270	1038	1126	1099	1020	46,3
Витрати	10	3	5	10	8	5	50,0
Фонд споживання	9789	10625	9890	9780	9470	9363	95,6
у розрахунку на 1 особу, кг	199,1	225,6	213,8	212,4	206,4	204,9	102,9

Джерело: [10].

роком він зріс на 80%. Однак щорічно суттєвими ризики для галузі є можливість введення обмежень на імпорт української тваринницької продукції до країн — основних споживачів (переважно країни США).

Імпорт протягом 2000—2011 років зріс у 6 разів.

В імпорті різних харчових продуктів основними складовими є екстракти, есенції, концентрати та заміники кави, чаю, продукти для приготування соусів і смакові добавки. Що свідчить про використання вітчизняними підприємствами харчової промисловості у виробництві готових дешевих харчових продуктів шкідливих для споживання.

Серед основних причин порушення системи національної продовольчої безпеки та торговельного балансу в Україні є:

— низький рівень доходів і купівельної спроможності населення. Якщо порівняти розмір заробітної плати середньостатистичного українця й американця, то щоб придбати 1 кг м'яса, українському громадянину потрібно працювати в 10—12 разів більше, ніж американцю [4, с. 38];

— невиважена товарна політика керівництва держави, наприклад щодо ввезення в Україну дешевого м'яса, що призвело до зменшення поголів'я великої рогатої худоби, і як наслідок, до зменшення обсягів виробництва не лише м'яса та м'ясопродуктів, а й молока та молокопродуктів;

— відсутність інвестицій;

— низька якість та конкурентоспроможність більшої частини виробленої сільськогосподарської продукції [5, с. 126].

За оцінками Світового Економічного Форуму Україна залишається серед світових аутсайдерів за конкурентоспроможністю та легкістю ведення бізнесу, а також світовим лідером за рівнем корупції та обтяжливістю оподаткування. Так, згідно рейтингу глобальної конкурентоспроможності Світового Економічного Форуму, у 2011—2012 роках Україна посіла 82-е місце, поступившись розвиненим країнам та більшості країн США (рис. 3) [6, с. 22].

Серед факторів конкурентоспроможності, що оцінюються цією міжнародною організацією, найвищу оцінку здобули розмір ринку (38-е місце) та вища освіта (46-е місце у 2011 р.) (рис. 4).

Решта факторів потрапити в розряд потенційних відставань або критичних загроз. Так, ефективність ринку праці 61-е, інфраструктура 71-е, здоров'я та початкова освіта, а також інновації 74-е, технологічна готовність 82-е місце в загальному рейтингу. Проте, згідно наведених даних найбільшу загрозу для конкурентоспроможності становить фактор державних та приватних інститутів (131-а позиція серед 142 країн) [6, с. 23]. Згідно опитування керівників підприємств щодо легкості ведення бізнесу за версією Світового Економічного Форуму, Україна посіла 152-гу сходинку із 183

Таблиця 6. Баланс м'яса та м'ясних продуктів, млн т

Показники	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2011р., у % (раз.) до 2000 р.
Виробництво	1663	1597	1906	1917	2059	2144	128,9
Зміна запасів на кінець року	-82	-11	76	16	-3	-37	45,1
Імпорт	38	325	550	439	378	244	6 раз.
Всього ресурсів	1783	1933	2380	2340	2440	2425	136,0
Експорт	163	82	28	40	48	79	48,5
Витрачено на нехарчові цілі (корм, втрати та ін.)	9	7	12	10	8	7	77,8
Фонд споживання	1611	1844	2340	2290	2384	2339	145,2
у розрахунку на 1 особу, кг	32,8	39,1	50,6	49,7	52,0	51,2	156,1

Джерело: [10].

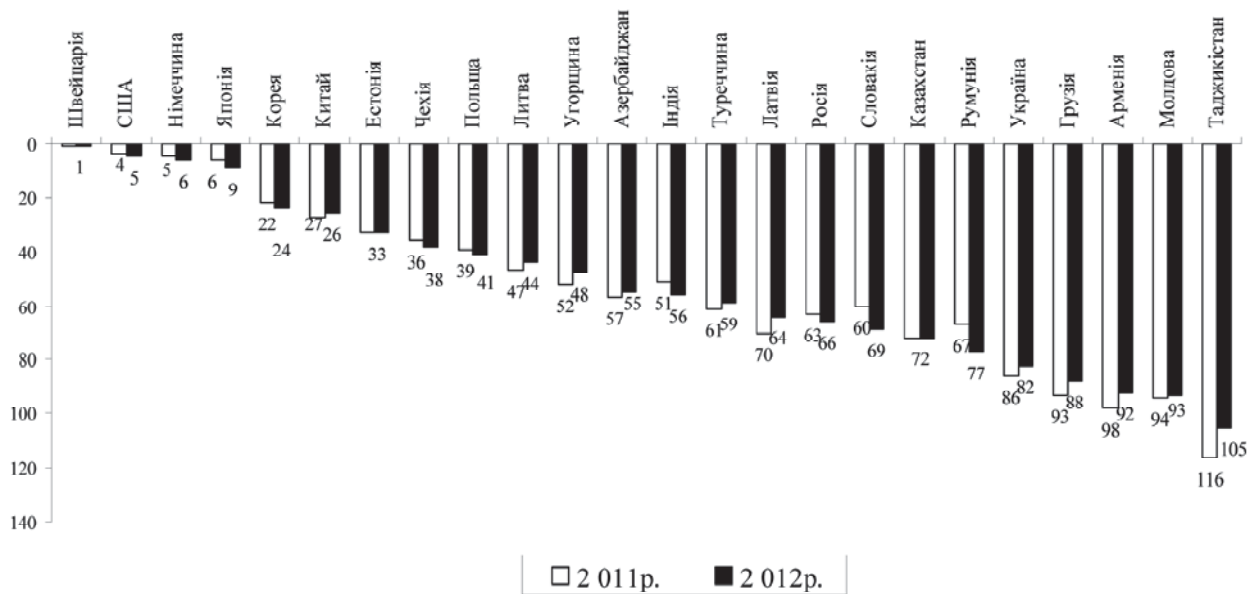

Рис. 3. Індекс глобальної конкурентоспроможності країн (за версією Світового Економічного Форуму)

Джерело: [6, с. 22].

країн, опустившись від попереднього року на 3 позиції (рис. 5).

Найбільш проблемними факторами ведення бізнесу, у тому числі і в галузі АПК, є корупція (на яку вказали 16% опитаних респондентів), податкова політика (14% респондентів), доступ до фінансування (13,6% респондентів). За оцінками Світового банку вітчизняний бізнес у тій чи іншій формі сплачує 135 різних податків. На другій сходинці Румунія (113 податків), Ямайка (72 податки), у той час коли у Швеції та Норвегії сплачу-

ють 3 податки, Сінгапурі — 5, Франції — 7, Великобританії, Фінляндії — 8, США — 11 податків [6, с. 23].

ВИСНОВКИ

У контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції та оптимізації торгівельного балансу на національному та міжнародному ринку доцільно реалізувати наступні заходи:

— фінансове оздоровлення, ефективне кредитне обслуговування та впровадження систе-

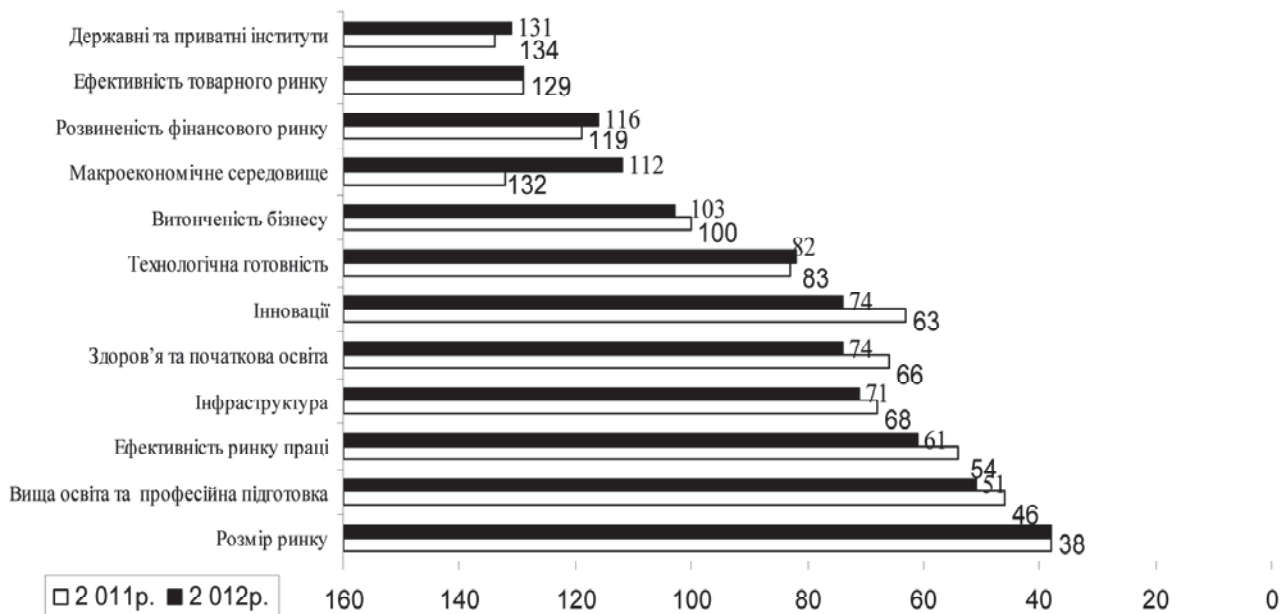

Рис. 4. Якість факторів конкурентоспроможності України у 2011–2012 рр.

Джерело: [6, с. 23].

ми іпотечного кредитування агропродовольчого підкомплексу;

— створення нових та сприяння оптимізації діяльності існуючих сільськогосподарських підприємств шляхом залучення сучасних технологій виробництва, що забезпечували б зростання їх економічної ефективності та конкурентоспроможності продукції;

— сприяння залученню інвестицій в агропромисловий комплекс; надання потенційним інвесторам необхідної допомоги при впровадженні інвестиційних проектів, пропагування інвестиційної привабливості галузі;

— сприяння розвитку переробного виробництва на сільських територіях з метою зменшення собівартості готової продукції та зниження цін для кінцевих споживачів продуктів харчування;

— гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС та забезпечення необхідних обсягів фінансування цих робіт;

— налагодження сучасної інфраструктури аграрного;

— налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами через: запровадження грантових програм у вищих навчальних закладах з метою підтримки університетських досліджень, спрямованих на вирішення проблем галузі АПК, підтримка молодих науковців; стимулювання розвитку територіально-виробничих та агротехнічних комплексів виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, наукового обслуговування сільськогосподарських виробництв.

Отже, для забезпечення стабільного торговельного балансу та розвитку економіки України в майбутньому необхідні зміни в структурі українського експорту в напрямі збільшення частки високотехнологічних, наукоємних товарів на основі інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки.

Література:

1. Аграрний комплекс — локомотив вітчизняної економіки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/apk?id=3388>

Рис. 5. Найбільш проблемні фактори ведення бізнесу в Україні, %

Джерело: [6, с. 23].

2. Бабенко О.О. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах реформування і регулювання аграрного сектора економіки: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.07.02 "Економіка сільського господарства і АПК" / О.О. Бабенко. — Луганськ, 2005. — 20 с.

3. Безуглий М.Д. Стан, основні тенденції розвитку сільського господарства України протягом 2011 року та напрями розвитку в 2012 році / М.Д. Безуглий, С.М. Кваша // Економіка АПК. — 2012. — № 4. — С. 3—13.

4. Вишневська О.В. Розвиток ринку продуктів харчування в Україні / О.В. Вишневська // Економіка АПК. — 2012. — № 7. — С. 37—43.

5. Кирилов Ю.Є. Роль сільгоспвиробників у забезпеченні продовольчої безпеки України в умовах глобалізації / Ю.Є. Кирилов, І.В. Осадчук // Економіка АПК. — 2012. — № 1. — С. 121—128.

6. Кіндзерський Ю. Проблеми розвитку промисловості та розбудови ефективної промислової політики в Україні / Ю. Кіндзерський // Економіст. — 2012. — № 12. — С. 20—25.

7. Ковальчук Н.В. Експортний потенціал АПК України / Ковальчук Н.В. // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровської державної фінансової академії. — 2012. — № 1 (27). — С. 77—82.

8. Маслак О. Зернова безпека / О. Маслак // Пропозиція. — 2012. — № 12. — С. 30—34.

9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

10. Статистичний збірник "Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agroua.net/statistics/>.
Стаття надійшла до редакції 13.02.2013 р.